

Nr 61

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i ölförsäljningsförordningen (1961: 159), m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. STRÄNG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att en åldersgräns på 18 år införs vid utminutering av öl och att åldersgränsen för utskänkning av öl höjs till 18 år. Vidare föreslås att 5 milj. kr. anslås för en upplysningsverksamhet rörande alkohol, narkotika m. m. under en tid av 2 år.

Förslag till

Lag om ändring i ölförsäljningsförordningen (1961: 159)

Härigenom förordnas i fråga om ölförsäljningsförordningen (1961: 159)¹

dels att i 4, 5, 26 och 27 §§ ordet "kontrollstyrelsen" skall bytas ut mot "riksskatteverket",

dels att 22 och 34 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i förordningen skall införas en ny paragraf, 33 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Öl må icke utskänkas till den som kan antagas ej hava fyllt 16 år.

Öl må icke utskänkas eller utminuteras till den som kan antagas ej hava fyllt 18 år.

Öl må icke utlämnas till den som är synbarligen berörd av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel. Sådan person må icke tillåtas uppehålla sig på försäljningsställe.

Ej heller må öl utlämnas, då särskild anledning till misstanke föreligger att varan är avsedd att användas i berusningssyfte eller till olovlig försäljning.

Ej må någon såsom ombud eller på därmed jämförligt sätt med anskaffande av öl tillhandagå den som kan antagas ej hava fyllt 18 år eller missbruka alkoholhaltiga drycker eller vara berörd av sådana drycker eller annat berusningsmedel.

33 §²

Den som tillhandagår någon med anskaffande av öl i strid med föreskriften i 22 § fjärde stycket dömes såsom för olovlig försäljning enligt vad i 32 § stadgas.

Öl, med vilket förfarits på så sätt i första stycket sägs, skall, jämte kärl och emballage, förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

34 §³

Bryter någon i annat fall än i 32 § sägs mot vad i denna förordning är stadgat eller mot föreskrift

Bryter någon i annat fall än i 32 eller 33 § sägs mot vad i denna förordning är stadgat eller mot

¹ Senaste lydelse av 4 § 1965: 287

² Förutvarande 33 § upphävd genom 1963: 222

³ Senaste lydelse 1963: 222

Nuvarande lydelse

som meddelats med stöd av förordningen, straffes med böter, högst trehundra kronor.

Föreslagen lydelse

föreskrift som meddelats med stöd av förordningen, straffas med böter, högst trehundra kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1972.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 mars 1972.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *fråga om ändring i ölförsäljningsförfordningen (1961: 159), m. m. och anför.*

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 oktober 1965 tillkallade jag sakkunniga med uppgift att verkställa en allsidig översyn av alkohol- och nykterhetspolitiken.

De sakkunniga, som antagit namnet Alkoholpolitiska utredningen (APU)¹, avlämnade den 15 juni 1970 en promemoria (Stencil Fi 1970: 5) om organisationen för utskänningskontrollen med förslag till ändrade regler rörande tillståndsgivningen och kontrollen av rättigheter att utskänka rusdrycker. Förslaget behandlades av 1970 års riksdag och ledde till lagstiftning (prop. 1970: 184, BeU 66, rskr 397, SFS 1970: 740 och 1971: 117).

I ett den 21 september 1971 avlämnat delbetänkande (SOU 1971: 66) Mellanölsfrågan framlägger utredningen förslag till nya försäljningsregler för mellanöl och till vissa informationsinsatser i syfte främst att motverka ölkonsumtionen bland ungdomar.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, statens ungdomsråd, riksskatteverket, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen, näringsfrihetsombudsmannen, konsumentombudsmannen, statens pris- och kartellnämnd, statens institut för konsumentfrågor, karolinska institutet, statens institut för folkhälsan, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Centerns ungdomsförbund, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplys-

¹ Ledamöter riksdagsledamoten Sigurd Lindholm, tillika ordförande, riksdagsledamöterna Astrid Bergegren, Karl Boo och Alf Wennerfors, redaktören Olaus Nyberg, direktörerna Olof Burman, Gunnar Erbacke och Rune Hermansson, byråchefen Arne Hillbo och chefsrådmannen Stig Jungefors.

ning, Folkpartiets ungdomsförbund, Handelsanställdas förbund, Hotell- och restauranganställdas förbund, ICA-förbundet, Kommunala fritidstjänstemäns riksförbund, Kooperativa förbundet (KF), Kristen demokratisk ungdom, Landsorganisationen i Sverige (LO), Moderata ungdomsförbundet, Nykterhetsorganisationen Verdandi, Nykterhetsrörelsens landsförbund, Riksförbundet hem och skola, Riksförbundet mot alkoholmissbruk, Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar, Svensk industriförening, Svenska bryggareföreningen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges centrala restaurangaktiebolag, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges hotell- och restaurangförbund, Sveriges kommunaltjänstemannaförbund, Sveriges kristna socialdemokraters förbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Sveriges riksidrottsförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Sveriges socionomförbund, Systembolaget AB och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Riksåklagaren har överlämnat yttranden från överåklagarna i Stockholms och Malmö åklagardistrikt samt från cheferna för länsåklagarmyndigheterna i Södermanlands, Kalmar, Värmlands och Norrbottens län. Universitetskanslersämbetet har överlämnat yttranden från de samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universiteten i Stockholm och Göteborg.

Samtliga länsstyrelser, som avgivit eget yttrande, har överlämnat yttrande från länsnykterhetsnämnden i länet. Flertalet av länsstyrelserna har vidare överlämnat yttranden från polismyndigheter och kommunala organ. Dessutom har länsstyrelsen i Östergötlands län överlämnat yttrande från läns skolnämnden och länsstyrelsen i Malmöhus län från Skånes handelskammare. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har, utan eget yttrande, överlämnat ett yttrande från länsnykterhetsnämnden.

Dessutom har yttranden över betänkandet inkommit från De kristna samfundens nykterhetsrörelse, Kristen demokratisk samling, Svenska nykterhetsvårdsförbundet, Sveriges socionomers riksförbund och Unga Örnars riksförbund.

Härjämte har ett 30-tal skrivelser med olika uttalanden i mellanölsfrågan inkommit eller överlämnats till finansdepartementet.

Gällande bestämmelser m. m.

Huvudparten av den nuvarande alkohollagstiftningen bygger på 1954 års alkoholpolitiska reform, som trädde i kraft den 1 oktober 1955. För maltdryckernas del innebar reformen betydande lättnader, bl. a. slopades det dittills gällande starkölsförbudet. 1961 tillkom en ny ölförsäljningsförordning, som innebar en ytterligare liberalisering och förenkling av bestämmelserna på ölområdet, främst i fråga om utminu-

tering. Den 1 oktober 1965 trädde de författningsändringar i kraft som möjliggjorde försäljning av mellanöl under samma villkor som försäljning av pilsner.

Tillverkning, beskattning m. m. av maldrycker

Enligt förordningen (1960: 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker indelas maldryckerna efter alkoholhalten i tre huvudtyper, nämligen *lättöl* (alkoholhalt ej över 1,8 viktprocent), *öl* (alkoholhalt över 1,8 men ej över 3,6 viktprocent) och *starköl* (alkoholhalt över 3,6 viktprocent). Öl indelas i typ A (pilsner) och typ B (mellanöl). Till typ A hänförs öl med alkoholhalt ej över 2,8 viktprocent, medan till typ B räknas öl med alkoholhalt däröver. Tillverkning för försäljning av starköl med en alkoholhalt över 4,5 viktprocent får ske endast för export och för vetenskapligt, medicinskt, farmaceutiskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål.

Enligt den nämnda förordningen sker särskild beskattning av maldrycker. Skatten utgår för liter och är f. n. 12 öre för lagrat lättöl, 60 öre för öl av typ A, 1: 30 kr. för öl av typ B och 2 kr. för starköl. Skattskyldig är den som inom landet tillverkar skattepliktig maldryck eller som inför sådan dryck till landet.

För tillverkning av öl eller starköl för försäljning fordras tillstånd av riksskatteverket. Sådant tillstånd gäller t. v. men kan dras in om det anses påkallat med anledning av missförhållanden i samband med tillverkningen eller bristande skatteredovisning.

Försäljning av maldrycker

Försäljningen av lättöl regleras i förordningen (1955: 38) om försäljning av alkoholfria drycker och sker i princip under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet. Starköl betraktas som rusdryck och försäljningen härav följer i stort sett samma regler som gäller för andra rusdrycker enligt rusdrycksförsäljningsförordningen (1954: 521) (Rff). Försäljning av annat öl, dvs. öl av typ A och B, regleras i ölförsäljningsförordningen (1961: 159) (Öff).

Försäljning av öl sker i form av partihandel och detaljhandel. Detaljhandel förekommer som utminutering och utskänkning. Partihandel får utövas bara av den som har tillstånd till utminutering och — efter anmälan hos riksskatteverket — av den som yrkesmässigt bedriver partihandel med matvaror eller yrkesmässigt inför öl till riket. Säljaren är vid partihandel skyldig att förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja varan.

För utminutering av öl fordras tillstånd av polismyndigheten. Tillstånd skall som regel meddelas den som yrkesmässigt säljer matvaror till allmänheten (matvaruhandlare) och den som yrkesmässigt tillver-

kar öl, lättöl eller läskedrycker (tillverkare) samt, under vissa förutsättningar genom kommunal medverkan inrättade allmännyttiga malt-drycksföretag.

För utskänkning av öl fordras i regel särskilt tillstånd. Undantag härifrån gäller i fråga om utskänkning vid heminackordering, i kollektivhusmatsal eller i personalmatsal. Dessutom får öl utskänkas utan särskilt tillstånd av den som har rätt att utskänka rusdrycker. Tillstånd kan avse årsutskänkning, dvs. utskänkning året runt eller årligen under viss tidsperiod, eller tillfällig utskänkning.

Tillstånd till utskänkning meddelas vid tillfällig utskänkning av polismyndigheten i den ort och vid årsutskänkning av länsstyrelsen i det län, där utskänkningen är avsedd att bedrivas. För utskänkning på fartyg, tåg eller flygplan, s. k. trafikutskänkning, gäller särskilda regler.

Över ansökan om tillstånd till årsutskänkning skall, utom då det gäller trafikutskänkning, yttranden inhämtas från polismyndigheten och kommunfullmäktige i den kommun där utskänkningen är avsedd att bedrivas. Fullmäktige skall höra kommunens nykterhetsnämnd. Avstyrker kommunfullmäktige årsutskänkning, får tillstånd inte meddelas (s. k. kommunalt veto). Om det från allmän synpunkt anses påkallat med årsutskänkning på hotell eller pensionat i ort som är betydelsefull för turistväsendet, kan dock länsstyrelsen meddela tillstånd till s. k. turistutskänkning mot kommunalt veto. Om det är motiverat av särskilda förhållanden kan i samband med utskänkningstillstånd meddelas närmare föreskrifter rörande utskänkningens bedrivande.

Beträffande övriga i Öff intagna bestämmelser kan nämnas följande. Var och en som har befattning med försäljning av öl skall därvid verka för att nykterhet och ordning främjas. Vid utminutering och utskänkning av öl skall alkoholfria drycker finnas att tillgå i tillfredsställande urval och omfattning. Matvaruhandlare får bedriva utminutering endast i anslutning till försäljning av matvaror.

Öl får inte utskänkas till den som kan antas inte ha fyllt 16 år. Öl får inte heller utlämnas till den som är synbart berörd av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel.

Utminutering av öl får bedrivas vardagar mellan klockan 8 och klockan 20. För utminutering från fast försäljningsställe kan dock kommunens styrelse medge förlängd utminuteringstid. Utskänkning av öl får inte börja före kl. 7 och skall ha avslutats senast kl. 22, om inte tillståndsmyndigheten föreskrivit tidigare eller medgett senare tidpunkt för utskänkningens avslutande. Om rätten till ölutskänkning är grundad på rätt till utskänkning av rusdrycker får öl utskänkas under samma tid som gäller rusdrycksutskänkningen. De nuvarande bestämmelserna om tiden för utminutering av öl infördes med verkan fr. o. m. den 1 januari 1972 i Öff i anledning av att affärstidslagen upphörde att gälla vid utgången av år 1971 (prop. 1971: 169, SkU 69, rskr 360, SFS 1971: 1219).

Det åligger länsstyrelse, polismyndighet och kommunal nykterhetsnämnd att övervaka att bestämmelserna i Öff och de föreskrifter som meddelats med stöd av förordningen iakttas. Åsidosätts bestämmelserna, kan tillståndsmyndigheten, efter hörande av kommunens nykterhetsnämnd, meddela ölförsäljaren varning. Sker ej rättelse eller anses det inte vara tillräckligt med en varning, kan myndigheten helt eller delvis förbjuda försäljningen eller återkalla tillståndet för viss tid eller t. v. Tillstånd till utminutering skall återkallas av polismyndighet då förutsättningarna för rätt att utminutera öl inte längre föreligger. När det anses erforderligt för ordningens upprätthållande, kan länsstyrelsen eller polismyndigheten för visst tillfälle förbjuda utminutering och utskänkning av öl eller föreskriva inskränkningar i rätten till sådan försäljning.

Riksskatteverket utövar tillsyn över tillämpningen av Öff och meddelar föreskrifter och anvisningar. Det ankommer vidare på verket att följa den allmänna utvecklingen inom ölhanteringen.

Frivilliga inskränkningar av ölförsäljningen

I syfte att förebygga vissa uppmärksammade olägenheter med försäljningen av främst mellanöl träffades under medverkan av dåvarande kontrollstyrelsen en överenskommelse, gällande fr. o. m. den 1 april 1970, med livsmedelshandelns och bryggerinäringens organisationer samt handelsanställdas och livsmedelsarbetarnas fackförbund om vissa inskränkningar i handeln med mellanöl. Överenskommelsen innebär bl. a., att mellanöl inte skall säljas till barn eller ungdomar som kan antas vara under 18 år om det inte är uppenbart att köp sker för föräldrars räkning. Undantagsvis kan det bli fråga om legitimering. Anslag om åldersgränsen skall sättas upp på alla försäljningsställen där mellanöl saluförs. Vidare rekommenderades handeln och bryggerinäringen genom överenskommelsen att inte tillämpa lockvarupriser för öl eller lämna lockvaruerbjudanden vid ölköp. Skyltning och montage för öl förutsattes ske på ett måttfullt sätt. Överenskommelsen gäller alla företag som bedriver annan detaljhandel med öl än serveringsrörelse. Den överenskomna åldersgränsen avser inte öl typ A (pilsner).

Svenska bryggareföreningen har vidare i samråd med bl. a. kontrollstyrelsen beslutat att rekommendera sina medlemsföretag att fr. o. m. den 1 april 1970 iaktta vissa begränsningar i ölreklamen. Reglerna gäller både mellanöl och pilsner. Huvudsyftet är att förhindra ölreklam som riktar sig till barn och ungdom. Reklam som knyter an till romantiska situationer eller till sex appeal skall dessutom undvikas. Man får inte åberopa ungdomsidoler, idrottsmän och nöjesartister. Vidare skall reklam för öl inte ske i ungdomspublikationer, vid sportevenemang eller på arbetsplatser. Frågor om överträdelse av reklamreglerna behandlas numera av marknadsrådet. Man har utgått från att reglerna kommer att iakttas även av importörer av utländskt öl. För starköl har mellan

systembolaget och Svenska bryggareföreningen överenskommit om två års reklamstopp, räknat fr. o. m. den 1 april 1970.

Den 26 november 1970 träffades en ny överenskommelse mellan dåvarande kontrollstyrelsen, livsmedelshandeln och bryggerinäringens organisationer samt handelsanställdas och livsmedelsarbetarnas fackförbund. Denna överenskommelse innebär bl. a. att en försäljningsföreståndare skall se till att 18-årsgränsen efterlevs. Annonsering, skyltning och exponering av öl skall ske på ett måttfullt sätt. Dessutom skall vid försäljning på söndagar, och på vardagar efter kl. 18 uttagnings- och utlämningsställe för mellanöl övervakas av ansvarig person. Vidare påpekades i överenskommelsen det angelägna i att ölförsäljningen i pubar o. d. sker på ett från sociala synpunkter godtagbart sätt.

Alkoholkonsumtionen

Utvecklingen av alkoholkonsumtionen under åren 1964—1971 framgår av följande uppställning.

Total alkoholkonsumtion i liter alkohol 100 % per invånare över 15 år 1964—1971

	Sprit- drycker	Vin	Starköl ¹	Öl typ B ¹	Öl typ A ¹	Summa
1964	3,29	0,73	0,17	—	1,25	5,44
1965	3,41	0,75	0,18	0,29 ²	1,09	5,72
1966	3,37	0,78	0,14	1,11	0,64	6,04
1967	3,40	0,85	0,19	1,35	0,54	6,33
1968	3,23	0,89	0,33	1,66	0,47	6,58
1969	3,26	0,95	0,29	2,13	0,40	7,03
1970	3,34	1,05	0,27	2,13	0,37	7,16
1971	3,17	1,13	0,25	2,11	0,35	7,01

Den närmare fördelningen av maldryckskonsumtionen på de olika typerna av drycker redovisas i följande tabell.

Konsumtionen av maldrycker i milj. liter 1964—1971

	Starköl ³	Öl typ B	Öl typ A	Lagrat lättöl	Färskt lättöl
1964	19,0	—	227,7	20,5	32,9
1965	20,1	41,0 ²	201,8	17,8	30,2
1966	15,3	159,3	118,3	16,2	27,9
1967	21,5	194,9	101,9	14,2	24,6
1968	36,9	241,4	89,3	16,9	23,6
1969	33,0	310,8	76,7	19,4	22,9
1970	30,6	314,3	71,7	24,5	19,3
1971	28,7	314,4	67,9	34,2	19,1

¹ Faktorn för omräkning av öl till alkohol 100 % har ändrats av riksskatteverket under år 1971. Tabellens siffror är korrigerade med hänsyn härtill och avviker därför något från APU:s.

² Endast 4:e kvartalet.

³ Under tiden 1/11 1967—14/7 1968 pågick försöksverksamhet med fri försäljning av starköl i två län.

Utredningen

I sitt betänkande, Mellanölsfrågan, konstaterar APU inledningsvis, att det enligt direktiven står utredningen fritt att under utredningsarbetets gång föreslå delreformer. Vad gäller mellanölsfrågan framhåller APU, att riksdagen vid två tillfällen, hösten 1970 och våren 1971, i anledning av motionsyrkanden om restriktiva åtgärder riktade speciellt mot mellanölet, uttalat sig för att frågan behandlades med förtur. Sålunda framhöll 1971 års skatteutskott i sitt av riksdagen godkända betänkande i frågan (SkU 1971: 3) bl. a. vikten av att nytilkommande problem på alkoholområdet behandlas så snabbt som möjligt. Erfarenheterna visar att ju tidigare ett alkoholberoende uppstår desto svårare blir konsekvenserna. Enligt utskottets mening var därför skyndsamma åtgärder nödvändiga för att bryta den ogynnsamma utvecklingen av ungdomens konsumtion av mellanöl. Utskottet fann att APU skyndsamt borde behandla mellanölsfrågan och framlägga förslag i detta ärende.

Lägesbedömning

APU konstaterar att utvecklingen på alkoholområdet efter den 1 oktober 1965 då mellanölet infördes företer oroande drag. Den totala alkoholkonsumtionen, uttryckt i liter alkohol 100 % per invånare över 15 år, har under perioden 1964—1970 stigit från 5,43 liter till 7,23 liter. Ölkonsumtionen utvisar under samma period en ökning från 1,24 liter till 2,57 liter. Av den totala ökningen på 1,80 liter svarar således ölet för 1,33 liter. Även om den officiella statistiken för fylleriförseelser och trafiknykterhetsbrott inte ger något säkert besked om alkoholmissbrukets omfattning efter mellanölts införande, inger utvecklingen starka betänkligheter. APU konstaterar också att det av enkäter som kontrollstyrelsen och socialstyrelsen låtit göra liksom av andra rapporter framgår att det särskilt bland ungdomen förekommer ett betydande bruk av mellanöl och att detta i flera fall lett till skador och olägenheter. Emellertid kan, framhåller utredningen, missbrukets omfattning inte exakt anges och dessutom utgör en del av de påtalade olägenheterna sällsynta undantagsfall. Kunskaperna om missbrukargruppens omfattning, sammansättning osv. är begränsade men vissa undersökningar tyder på att ungdomens alkoholvanor förändrats under senare år. Ungdomen debuterar tidigare och allt fler ungdomar dricker regelbundet alkoholhaltiga drycker. Breddningen av ungdomens alkoholvanor är redan i sig oroande och kan vara ett tecken på att alkoholskadorna på sikt kommer att öka. Det föreliggande materialet sammantaget med den opinion som kommit till uttryck genom bl. a. massmedia har varit väsentliga för APU:s ställningstaganden.

Utgångspunkter vid val av åtgärder

Mellanölsfrågan framstår enligt utredningen som ett ungdomsproblem. Det missbruk som förekommer bland äldre synes inte vara av den omfattning att det bör föranleda någon särbehandling av mellanölet. När det gäller mellanölet och ungdomen bör enligt APU:s mening målet för alkoholpolitiken vara att förhindra konsumtion av betydelse i de yngre tonåren eller tidigare och därmed motverka att konsumtionsvanor utvecklas mot storkonsumtion och vanemässigt bruk av mellanöl.

För förståelsen av ungdomens ölmissbruk och de frågor som har samband därmed är det av vikt att inse att missbruk av mellanöl ofta i det enskilda fallet kan böttna i sociala missförhållanden eller liknande orsaker. Detta kan vara mycket svårt att komma till rätta med. De ungdomar som missbrukar mellanöl missbrukar inte sällan också andra alkoholhaltiga drycker eller narkotika. Man skall inte se mellanölet som den enda eller viktigaste orsaken till den pågående utvecklingen, även om mellanölet spelat en roll av betydelse i detta sammanhang. Det kan, enligt APU, med visst fog göras gällande att om mellanölet görs mera svårtillgängligt så angriper man bara symptomen och inte roten till det onda. Genom att försvåra åtkomsten av mellanöl utan att undanröja de bakomliggande orsakerna till missbruket riskerar man att detta kanaliseras till andra medel, vilkas verkningar kan vara allvarligare än mellanölets. Man kan vidare inte utesluta en viss längning av öl. Dessutom ligger det mycket i uppfattningen att olägenheterna i första hand bör mötas med undervisning och ökad information. Samhället bör därför söka undanröja de djupare liggande orsakerna till missbruket, och information och undervisning bör användas för att förebygga olägenheterna.

APU finner emellertid att missbruket bland ungdomen fått en sådan omfattning att samhället inte kan underlåta att ingripa med mera direkt verkande medel för att söka komma till rätta med missförhållandena redan innan ett samlat förslag till alkoholpolitiska åtgärder kan presenteras. Härvid ligger det närmast till hands att söka minska konsumtionen bland ungdomen genom att begränsa mellanölets lättillgänglighet. Att tillgängligheten har betydelse för totalkonsumtionens storlek är, framhåller APU, väl belagt liksom att det kan finnas ett samband mellan totalkonsumtionens storlek och skadefrekvensen.

Vid valet av åtgärder bör man dock nalkas frågan med en viss försiktighet. Ett skäl härför är den tidigare nämnda ovissheten om problemens omfattning. Ett annat är att de hittills vunna erfarenheterna av mellanölsförsäljningen knappast är tillräckliga för att man skall kunna besvara frågan om det under denna tid ändrade dryckesmonstret på längre sikt kan bidra till att bryta sprittraditionen i landet. Även mera allmänt sett synes det lämpligt att i första hand pröva huruvida

inte åtgärder, som tar sikte på att förändra enbart ungdomens ölvaner och inte den stora allmänhetens, skulle vara till fyllest för att komma till rätta med de rådande missförhållandena.

APU har funnit skäl att i detta sammanhang diskutera ett stort antal åtgärder. Till de åtgärder, som sålunda diskuteras men som APU nu inte tar ställning till utan avser återkomma till i slutbetänkandet, hör genomförande av försäljningsförbud, försäljning enbart i systembutiker eller i kommunalt kontrollerade butiker, förstатligande av bryggerinäringen, skärpta skattepolitiska åtgärder, begränsningar av reklamen och sänkning av ölets alkoholhalt.

APU:s förslag

Utifrån målsättningen att åtgärder redan nu bör vidtas som direkt tar sikte på att begränsa mellanölsmissbruket bland ungdom föreslår APU att en lagstadgad åldersgräns införs i fråga om utminuteri ng av mellanöl och att denna gräns sätts till 18 år. Detta skulle bl. a. innebära att man får överensstämmelse med vad som gäller i de övriga nordiska länderna och med den frivilliga överenskommelsen. APU:s förslag går vidare ut på, att bestämmelse efter mönster från Rff införs om förbud för ombud att köpa öl åt ungdomar under 18 år. Sådant tillhandagående med öl skall enligt förslaget bedömas på samma sätt som olovlig försäljning och alltså i normalfallet förskylla dagsböter. Öl som sålts på detta sätt skall jämte kärl och emballage förklaras förverkat.

APU anser emellertid att en lagfäst åldersgräns inte skulle få tillräcklig effekt om den inte kombineras med bestämmelser om att mellanöl får säljas endast i butik genom manuell betjäning, dvs. i form av diskförsäljning. Som skäl härför framhåller APU att det uppenbarligen måste ställa sig svårt många gånger för den som tjänstgör vid en snabbköpskassa att ta ifrån kunden vara som han redan är i besittning av. Om ölet säljs över disk så att det i stället lämnas ut till kunden, kommer man ifrån denna svårighet. Man vinner dessutom att allmänheten i högre grad blir medveten om gällande bestämmelser och att expediterna får en ökad ansvarskänsla för att dessa iakttas. Efterlevnaden av den föreslagna regeln om åldersgräns kan härigenom antas bli tillfredsställande. De komplikationer som en dylik omläggning av försäljnings sättet skulle innebära för en del av livsmedelshandeln — främst i form av kostnader för ombyggnad och för nyanställning av personal — har APU inte ansett vara av den arten att de bör lägga hinder i vägen för bestämmelsens genomförande. I betänkandet redovisas ett försök med försäljning av mellanöl över disk i ett varuhus i Västerås. Försöket, som gjordes av systembolaget i syfte att få erfarenhet av denna försäljningsform, visar bl. a. att detta varuhus skulle få göra ett påslag

med 10 öre per enhet för att behålla oförändrad lönsamhet vid försäljning av mellanöl.

Beträffande tiden för utminutering av öl konstaterar utredningen att, om en lagstadgad åldersgräns i kombination med diskförsäljning införas, inga speciella begränsningar i försäljningstiden behövs.

I fråga om reglerna för utskänkning av öl föreslår APU ingen ändring i nu gällande lagstiftning, utan de missförhållanden som förekommer bör avhjälpas i första hand genom intensifierad övervakning och information. Det finns anledning att förmoda att länsstyrelserna, i samband med att den nya organisationen för kontroll på utskänkingsområdet genomförs, kommer att verka för att åtgärder i sådant syfte vidtas. APU bedömer det som nödvändigt att en dylik verksamhet inleds så att en sanering särskilt bland utskänkingsföretag som riktar sig speciellt till ungdomen kommer till stånd. Det är även av vikt att restriktivitet iakttas vid prövning av nya ansökningar om utskänkningstillstånd för sådan verksamhet.

Vidare framhåller APU att tillämpningen av gällande bestämmelser för detaljhandeln med öl måste skärpas. APU erinrar även om vikten av att stor försiktighet iakttas vid prövning av ansökningar om rätt att sälja mellanöl och att övervakning och i samband därmed även information intensifieras samt att Öff:s påföljdssystem bringas i verksamhet om det skulle visa sig att crinringar och anvisningar i det enskilda fallet inte är tillräckliga.

Slutligen föreslår utredningen att 3,5 milj. kr. anslås för en brett upplagd informationsinsats under 1 1/2 år. Denna information skall dels sprida kunskap om den nya försäljningsformen och om den skärpning i tillämpningen av gällande lagstiftning som föreslagits, dels användas som ett självständigt medel för att bekämpa ölmissbruket. Viktiga målgrupper för informationen är de regionala och lokala myndigheter som har att svara för och som berörs av olika frågor i samband med tillståndsprövning och efterlevnad av bestämmelserna, personer som handhar försäljningen, föräldrar, skolans och ungdomsgårdarnas olika befattningshavare, ledare och instruktörer inom olika organisationer samt ungdomarna själva. Utöver information till dessa målgrupper förordar APU en kraftig lokal satsning för att öka och bredda olika former av attraktiva och stimulerande fritidssysselsättningar för ungdomar i olika åldrar. Genomförandet av dessa åtgärder föreslås ske genom en kombination av centralt och lokalt styrda insatser. För planering och genomförande krävs en central ledningsgrupp underställd en huvudman, en referensgrupp vari ingår representanter för olika berörda myndigheter samt en arbetsgrupp bestående av folk med erfarenhet av denna typ av arbete.

Reservationer

Till betänkandet har fogats två reservationer, en av ledamöterna Burman och Nyberg och en av ledamöterna Hillbo och Wennerfors.

Burman och Nyberg hävdar i sin reservation den uppfattningen att de skadeverkningar som nu är kända gör det nödvändigt att ingripa med åtgärder som på ett mera avgörande sätt än utredningens förslag till åtgärder, påverkar utvecklingen. Inga ytterligare undersökningar torde kunna vederlägga uppfattningen att mellanölets introduktion medfört en starkt ökad utbredning av alkoholvanor och alkoholmissbruk bland ungdom, såväl på bredden som nedåt i lägre och ömtåligare åldrar. Utvecklingen måste betraktas som ytterst allvarlig med hänsyn till de direkta skadorna i de individuella fallen och de framtida skadeverkningar som är att befara i form av tidigt etablerat, kvarstående alkoholmissbruk eller andra former av social instabilitet hos ett ökat antal individer. Av anförda skäl anser reservanterna att mellanölet i likhet med starkölet bör hänföras till rusdryckerna.

Ledamöterna Hillbo och Wennerfors uttalar i sin reservation att det är principiellt och praktiskt felaktigt att bryta ut mellanölet ur den alkoholpolitiska helhetsdiskussionen. Man bör inte gripa in med särskilda restriktioner mot mellanölet eftersom sådana snarast kan befaras få andra icke utredda negativa konsekvenser på nykterheten. Reservanterna avstyrker förslagen om en lagfäst åldersgräns och försäljning av mellanöl endast över disk. Det är emellertid viktigt att gällande lagregler om ölförsäljning efterlevs och ytterst angeläget att en omfattande information rörande mellanölet, riktad till olika berörda målgrupper, kommer till stånd.

Remissyttrandena

APU:s förslag har vid remissbehandlingen fått ett blandat mottagande. Ett mindre antal remissinstanser biträder förslagen och i några fall föreslås längre gående åtgärder. Flertalet remissinstanser avvisar emellertid de konkreta förslagen helt eller delvis och ifrågasätter därvid lämpligheten att bryta ut och behandla mellanölsfrågan med förtur.

Förslagen om lagstadgad 18-årsgräns i kombination med diskförsäljning biträds av *socialstyrelsen*, *skolöverstyrelsen*, *länsstyrelserna i Kalmar, Örebro och Norrbottens län* samt *Kommunala fritidstjänstemäns riksförbund*, *Svenska kommunförbundet* och *Sveriges kristna socialdemokraters förbund*. Dessa remissinstanser godtar i huvudsak APU:s motiveringar och ansluter sig även till den föreslagna informationsverksamheten. Socialstyrelsen anför dock att åtgärderna bör ges karaktär av försöksverksamhet, vars effekt följs och mäts, och Svenska kommunförbundet betraktar åtgärderna som ett provisorium i avvaktan på APU:s slutbetänkande.

Centerns ungdomsförbund, Folkpartiets ungdomsförbund, Hotell- och restauranganställdas förbund, Kristen demokratisk ungdom och Nykterhetsrörelsens landsförbund anser de föreslagna åtgärderna otillräckliga och förordar att mellanölet skall anses som rusdryck. Genom att mellanölet därigenom endast skulle få säljas i systembolagets butiker skulle man enligt dessa remissinstansers mening på ett effektivt sätt försvåra åtkomligheten av mellanöl och därmed få till stånd en begränsning av konsumtionen bland ungdomar.

Sveriges riksidrottsförbund avstyrker en lagstadgad 18-årsgräns men finner på det skäl APU anfört det i och för sig lämpligare med försäljning av mellanöl över disk än genom självbetjäning.

Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar behandlar i sitt yttrande inte frågan om en lagstadgad åldersgräns vid försäljning av öl men föreslår bl. a. att försäljning av mellanöl bör tillåtas endast över disk eller i systembutikerna.

Många remissinstanser ställer sig direkt avvisande till de föreslagna lagstiftningsåtgärderna och vänder sig också mot förtursbehandlingen av mellanölsfrågan. Som skäl härför anförs, att APU:s underlag för en bedömning av situationen är osäkert och att situationen visserligen kan inge en viss oro men att alltför ingripande åtgärder inte bör vidtas förrän man kommit fram till en alkoholpolitisk helhetslösning. Mellanölet är en av många alkoholdrycker och bör icke ryckas ur sitt alkoholpolitiska sammanhang. De föreslagna åtgärderna är närmast att betrakta som provisoriska och kan komma att stå i konflikt med den alkoholpolitiska slutlösningen. Restriktioner mot mellanölet framstår dessutom som ett avsteg från den alkoholpolitik som slogs fast genom 1954 års reform. Denna innebär bl. a., att man skulle främja konsumtion av alkoholsvagare drycker på bekostnad av de alkoholstarkare och dessutom skulle försäljningslagstiftningen för ölet vara förhållandevis liberal. Några remissinstanser pekar vidare på att åtgärder, om de skall få varaktig effekt, måste ta sikte på de bakomliggande orsakerna till missförhållandena. Man måste försöka att förändra ungdomens sociala, kulturella och fritidspolitiska situation. Vidare påpekas att konsumtionsutvecklingen för mellanölet numera stabiliserats och att konsumtionsnivån i stort sett varit konstant de senaste åren.

Under åberopande av skäl som nu anförts avstyrks förslagen om såväl lagstadgad 18-årsgräns som diskförsäljning av *riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, Karolinska institutet, statens ungdomsråd, statens institut för folkhälsan, näringsfrihetsombudsmannen, länsstyrelserna i Malmöhus och Värmlands län, Handelsanställdas förbund, KF, LO, Moderata ungdomsförbundet, Nykterhetsorganisationen Verdandi, Riksförbundet mot alkoholmissbruk, Svenska bryggareföreningen, Svenska landstingsförbundet, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, Sveriges kommunaltjänstemannaförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Sveriges*

socionomförbund och TCO. Länsstyrelsen i Kopparbergs län förordar ytterligare utredning innan ställning tas till APU:s förslag.

Länsstyrelserna i Uppsala, Kristianstads och Gävleborgs län samt ICA-förbundet, Svensk industriförening och Riksförbundet hem och skola anser det olyckligt med en särbehandling av mellanölet men finner att övervägande skäl talar för en lagstadgad åldersgräns vid utminuter av mellanöl, dock ej i kombination med en diskförsäljning. Ytterligare remissinstanser som tillstyrker en lagstadgad 18-årsgräns men avstyrker förslaget om diskförsäljning är *riksskatteverket, konsumentombudsmannen, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Hallands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Jämtlands och Västerbottens län, SACO, Sveriges köpmannaförbund och Sveriges livsmedelshandlareförbund*. Riksskatteverket och länsstyrelsen i Västmanlands län framhåller i detta sammanhang att 18-årsgränsen bör omfatta även öl av typ A. Bland de skäl som anförts mot en diskförsäljning kan nämnas att denna försäljningsform skulle kunna vara konkurrensbegränsande och leda till icke oväsentliga kostnadsökningar för handeln. Kostnadsökningarna skulle i en del fall kunna bli så stora att dessa inte drabbade enbart ölet utan hela livsmedelssektorn. Några remissinstanser anför också att diskförsäljningen kan få provisorisk karaktär om åtgärden skulle visa sig överflödigt när mellanölsfrågan och de andra alkoholfrågorna i sin helhet löses.

Systembolaget tar i sitt yttrande upp frågan om överföring av försäljningen av mellanöl till bolagets butiker. En sådan ordning skulle, framhåller bolaget, stöta på avsevärda praktiska problem. Det skulle betyda att bolaget i sina ca 300 butiker skulle ta hand om en distribution som nu sker genom ca 13 000 försäljningsställen. Bolaget ser det inte möjligt att inom rimlig tid åstadkomma ett distributionssystem som kan ersätta det nuvarande på ett för allmänheten godtagbart sätt. Det kan också befaras, att effekten skulle bli en ökad försäljning av starkare drycker hos systembolaget. Bolaget avvisar tanken på att överföra mellanölsförsäljningen till systembutikerna. *Riksskatteverket* är av samma mening.

Statens pris- och kartellnämnd behandlar i sitt yttrande de av APU föreslagna åtgärdernas marknads-, konkurrens- och konsumentpåverkande effekter. Nämnden finner att åtgärderna kan komma att påverka konkurrensförhållanden, distributionsmönster, priset förhållanden och åtkomstmöjligheter. Genomförs de föreslagna åtgärderna, bör utvecklingen noga följas.

Frågan om begränsning av tiden för utminuter av öl för den händelse den allmänna affärstidsregleringen avskaffas har tagits upp av några remissinstanser. En fortsatt tidsbegränsning förordas av *rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, riksskatteverket, länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Kristianstads, Hallands och Gävleborgs län samt*

Handelsanställdas förbund, Kommunala fritidstjänstemäns riksförbund, Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar, Svenska kommunförbundet, Svenska livsmedelsarbetareförbundet och Sveriges kristna socialdemokraters förbund.

Vissa remissinstanser har framfört förslag om åtgärder utöver dem som APU tagit upp i detta sammanhang. Sålunda framförs förslag om höjning av den nuvarande 16-årsgränsen vid utskänkning av öl till 18 år, införande av reklamförbud, förstärkning av bryggerinäringen, sänkning av alkoholhalten i mellanölet, informationsavgifter för sålda enheter, sänkt skatt på lättöl och skärpt beskattning av de alkoholhaltiga dryckerna.

APU:s uttalande om att tillämpningen och övervakningen av gällande lagstiftning måste skärpas både i fråga om utminuter och utskänkning har vunnit allmän anslutning av de instanser, som yttrat sig häröver. Några framhåller dock, att man i första hand bör försöka att i samråd med berörda parter diskutera fram konstruktiva åtgärder.

Den satsning på information som APU har föreslagit tillstyrks av i stort sett samtliga remissinstanser. Ingen avstyrker förslaget i denna del, men viss tveksamhet framförs dock i fråga om beloppets storlek, om de positiva effekter som en informationskampanj kan åstadkomma samt om den föreslagna principiella utformningen av informationskampanjen. Viss kritik har riktats mot en centralt producerad information.

Departementschefen

APU konstaterar, att mellanölet orsakat ett allvarligt alkoholproblem bland ungdomen. Det är främst detta förhållande som föranlett förtursbehandlingen av mellanölsfrågan. De av APU föreslagna åtgärderna tar också i första hand sikte på att göra ölet mera svårtillgängligt för ungdomen och att på den vägen åstadkomma en minskad mellanölskonsumtion. Härutöver krävs det emellertid enligt APU:s uppfattning en intensifierad information i frågan.

De av APU framlagda förslagen innebär i korthet, att en lagstadgad åldersgräns om 18 år införs i fråga om utminuter av mellanöl och att tillämpningen av åldersgränsen skall göras effektiv genom att detaljförsäljning av sådant öl får ske endast genom manuell betjäning över disk. Vidare understryks nödvändigheten av att lagstiftningen i fråga om både utminuter och utskänkning tillämpas strikt. Övervakning och kontroll bör skärpas och gällande påföljdssystem bör utnyttjas om det visar sig att överträdelser sker trots anvisningar och erinringar. Förutom dessa åtgärder föreslår APU, att 3,5 milj. kr. skall satsas av staten på en breitt upplagd information i frågan under 1 1/2 år.

APU diskuterar men avvisar andra åtgärder än de nu föreslagna. Sålunda avvisas både totalt eller temporärt förbud mot försäljning av

mellanöl och överföring av sådan försäljning till systembutikerna eller kommunalt inrättade butiker. Reserverna inom utredningen föreslår dock, att mellanölet skall anses som rusdryck och på den grunden vara tillgängligt endast i systembutikerna. Bland andra frågor som utredningen berört utan något ställningstagande i detta sammanhang kan nämnas beskattningen av maltdrycker och ett förstärkt förhållande av bryggerinäringen. Dessa och andra frågor med anknytning till mellanölet kommer att behandlas i APU:s slutbetänkande.

De av APU framlagda förslagen har fått ett mycket blandat mottagande vid remissbehandlingen. Endast ett mindre antal remissinstanser ansluter sig helt till förslagen. Reservationsförslaget om mellanölsförsäljning endast i systembutikerna har biträts i några fall. Några remissinstanser har fört fram förslag om andra åtgärder, såsom tidsbegränsning av försäljningen och höjning av åldersgränsen vid utskänkning. Utredningsförslaget har emellertid mött invändningar från det övervägande antalet remissinstanser. Åtskilliga anser det felaktigt att bryta ut mellanölsfrågan ur den alkoholpolitiska helhetsdiskussionen och behandla den med förtur. De föreslagna lagstiftningsåtgärderna avvisas av dessa remissinstanser. Andra biträder förslagen i vissa delar. Härvid har förslaget om en åldersgräns för utminuterung vid 18 år accepterats i flertalet fall medan man mera allmänt avvisat förslaget om diskförsäljning. Stor enighet råder emellertid om behovet av information.

Mot bakgrund av den splittrade bild, som den omfattande remissbehandlingen visar, kan man hysa viss tvekan för att ta upp mellanölsfrågan med förtur. Jag delar emellertid APU:s uppfattning att det föreligger sådana förhållanden, främst beträffande mellanölskonsumtionen bland ungdomen, att konkreta åtgärder behöver vidtas utan avvaktan på utredningens slutbetänkande. Samtidigt är det väsentligt, att man inte nu vidtar åtgärder som kan framstå som mindre välbetänkta eller mindre lämpliga för en samlad lösning av de alkoholpolitiska problemen. APU är inne i slutfasen av sitt arbete. Detta innebär att alkoholpolitiken i hela dess vidd kommer upp till allmän prövning inom en nära framtid. Med hänsyn härtill bör åtgärderna nu kunna begränsas till sådana som verksamt och omedelbart kan begränsa mellanölets åtkomlighet för ungdomar. Även frågan om en intensifierad information, som inte har motsvarande samband med det fortsatta utredningsarbetet, bör tas upp i detta sammanhang.

Beträffande de konkreta lagstiftningsförslagen anser jag i likhet med ett stort antal remissinstanser att en lagfäst 18-årsgräns bör införas när det gäller utminuterung. För att skapa bästa möjliga garantier för att syftet med en sådan åtgärd skall uppnås förordar jag, liksom vissa remissinstanser, att åldersgränsen skall gälla inte endast för mellanöl utan även för öl av typ A (pilsner). De av APU föreslagna förverkan-

debestämmelserna bör dock ges en icke-obligatorisk utformning. I överensstämmelse med 36 kap. 11 § brottsbalken bör även här gälla, att förverkande skall kunna underlåtas om sådan åtgärd framstår som uppenbart obillig.

Det finns emellertid skäl att i detta sammanhang också ta upp frågan om åldersgränsen för utskänkning, vilken f. n. är 16 år. Både i detta och andra sammanhang har uppmärksamats att det förekommer en betydande ölkonsumtion på tillställningar som i stor utsträckning frekventeras av ungdomar, t. ex. diskotekdans o. likn. APU har funnit anledning att framhålla behovet av att man ser till att gällande bestämmelser om både utminutering och utskänkning efterlevs, att en effektiv kontroll sker och att överträdelser beivras. Jag kan helt ansluta mig till APU:s uttalanden i dessa frågor men förordar dessutom som en åtgärd i samma syfte att den av mig föreslagna 18-årsgränsen görs tillämplig även på utskänkning. Bestämmelser av denna innebörd bör tas in i Öff och träda i kraft den 1 juli 1972.

Förslaget att komplettera en lagfäst 18-årsgräns med bestämmelser om enbart diskförsäljning av mellanöl har avvisats av övervägande antalet remissinstanser. Liksom dessa finner jag det mindre troligt att en sådan åtgärd skulle ha någon väsentlig effekt på ungdomarnas inköpsmöjligheter. Till detta kommer att en sådan åtgärd skulle kunna få konsekvenser i pris- och konkurrenshänseenden som ter sig diskutabla. Jag anser därför att detta förslag inte bör genomföras.

I detta sammanhang vill jag också erinra om de åtgärder beträffande utminutering av öl som beslöts av 1971 års höstriksdag med anledning av att affärstidslagen upphörde att gälla vid utgången av år 1971. Dessförinnan gällde att öl fick utminuteras endast på vardagar under normal affärstid enligt nämnda lag, såvida inte kommunens styrelse medgivit rätt till utsträckt öppethållande. Normal affärstid var kl. 8—20. 1971 års beslut innebar att bestämmelser infördes i Öff om en reglering av tiden för utminutering av öl efter årsskiftet 1971/72 i överensstämmelse med vad som gällde under affärstidslagens giltighetstid. I propositionen med förslaget till denna ändring i Öff (prop. 1971: 169) angavs att åtgärden föreslogs i avvaktan på ställningstagande till APU:s förslag i mellanölsfrågan.

APU uttalar att en reglering av försäljningstiden är onödig, om förslagen om lagfäst 18-årsgräns och diskförsäljning genomförs. Som en följd av att jag avvisar förslaget om diskförsäljning förordar jag, att bestämmelserna i Öff om reglering av tiden för utminutering bibehålls utan ändring t. v.

Jag har redan uttalat min anslutning till APU:s krav på en utbyggd information i mellanölsfrågan. Utredningen anger endast de allmänna riktlinjerna för en informationsverksamhet under loppet av 1 1/2 år inom en kostnadsram av totalt 3,5 milj. kr. Vad man tänkt sig är ett in-

formationsflöde uppdelat och inriktat på skilda målgrupper, såsom ungdomarna, skolorna, föräldrarna samt återförsäljarna och de butiksanställda. Reserverna inom APU förordar att man i nuläget skall satsa endast på en intensifierad information och för detta ändamål anslå betydligt större belopp än vad majoriteten föreslagit. Vid remissbehandlingen har man endast i några fall berört frågan om hur informationen skall ske. Från nykterhetsrörelsen har sålunda uttalats att den i samråd med övriga folkrörelser borde kunna anförtros uppgiften och vidare har framförts att riksskatteverket i sin egenskap av central myndighet i fråga om alkohollagstiftningen bör kopplas in på uppgiften. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) anför att det skulle vara en praktisk anordning att förlägga det centrala arbetet med kampanjen till CAN. Slutligen har några remissinstanser framfört att informationsarbetet bör förankras i organisationerna.

I informationsfrågan vill jag först framhålla, att bruket av mellanöl och rusdrycker bland ungdomarna är ett av flera missförhållanden som inger bekymmer. Det finns andra som är minst lika allvarliga. I första hand tänker jag på bruket av narkotika, men framhållas kan också det s. k. sniffandet av thinner och liknande preparat. Jag finner det därför både riktigt och naturligt att den aktuella informationsverksamheten inte begränsas till mellanölet utan får omfatta även rusdryckerna, narkotika och andra beroendeframkallande medel som fått utbredning bland ungdomarna. Därigenom möjliggörs en mera verklighetsanknuten helhetssyn på den sociala problematik som alkohol- och narkotikafrågorna är uttryck för.

Upplysningen bör syfta till att dels sätta in alkohol- och narkotikaproblemen i deras sociala sammanhang, dels vidga medvetenheten om att människors sociala svårigheter måste mötas med öppenhet och vilja till solidariska insatser, dels medverka till en sådan förändring i synen på de alkohol- och narkotikaskadade att deras delaktighet i den samhälleliga gemenskapen tryggas. Användningen av medlen bör följa en sådan vidsträckt social målsättning.

Genomförandet av denna målsättning kan enligt min mening inte ske genom en information som framstår som centraltidig. I stället har jag tagit fasta på en även av vissa remissinstanser förordad lösning som ger spelrum för olika organisationer att från sina skilda utgångspunkter angripa problemen. Organisationerna bör få samhällets förtroende att efter egna värderingar och erfarenheter arbeta med upplysningsverksamheten utifrån de angivna riktlinjerna. Därmed skapas förutsättningar för en allsidig belysning av frågorna och garantier för en bred täckning. Eftersom man måste räkna med att det kommer att ta viss tid att planera och nå ut med informationen, bör anslaget inte begränsas för snävt i tiden. Med hänsyn härtill förordar jag, att ett belopp om 5 milj. kr. anvisas för en särskild informationsverksamhet med

den inriktning jag angivit under en tid av 2 år, räknat från ingången av budgetåret 1972/73. Beloppet bör tas upp som ett särskilt reservationsanslag under sjunde huvudtiteln. Den av mig föreslagna uppläggningskräver en huvudman för verksamheten. Jag anser att statens ungdomsråd utgör ett organ som lämpligen bör kunna anförtros uppgiften att vara huvudman för informationsverksamheten. Av det redan anförda framgår att detta inte innebär att ungdomsrådet självt skall svara för informationen. Rådet saknar resurser härför och jag anser det inte lämpligt att till rådets kansli knyta en speciell kommitté e. d. för att genomföra informationsverksamheten.

Man kan utgå från att det finns många sammanslutningar och organisationer som, om de ekonomiska förutsättningarna härför skapas, inte endast vill göra en insats i det aktuella syftet utan också har möjlighet att nå ut med en information till sina medlemmar och allmänheten. Åtskilliga sådana organisationer finns samlade i ungdomsrådet, andra står formellt utanför detta. Men oberoende av anknytning till ungdomsrådet skall en organisation, som vill delta i informationsverksamheten kunna vända sig till rådet och presentera ett konkret förslag till informationsverksamhet och få ekonomiskt bidrag för detta. Rådets uppgift skulle därmed bli i första hand att fördela tillgängliga medel men det bör också finnas möjlighet för rådet att göra viss efterkontroll av att tilldelade medel används på avsett sätt.

Möjligen kan invändas att det föreligger risk för att de anslagna medlen plottras bort på flera begränsade insatser. Denna risk bör emellertid kunna elimineras genom att medel anslås endast till organisationer som har en allmän och riksomfattande spridning. Vid anslagsfördelningen bör ungdomsrådet särskilt beakta möjligheterna för olika organisationsgrupper att i samarbete genomföra aktioner med gemensam inriktning och uppläggning. Vidare bör ungdomsrådet beakta att CAN kan bli anlitat för insatser i informationsverksamheten. I den mån gällande lagstiftning behandlas i verksamheten utgår jag från att riksskatteverkets sakkunskap på området utnyttjas. Jag anser att det föreligger goda förutsättningar för att en informationsverksamhet bedriven enligt dessa riktlinjer skall bli effektiv.

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

dels antaga inom finansdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i ölförsäljningsförordningen (1961: 159)

dels till Upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen för budgetåret 1972/73 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten